

**НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ФАКУЛТАТИВНУ НАСТАВУ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ:
ХУМАНОСТ И БЕЗБЈЕДНОСТ**

РАЗРЕД: ДЕВЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 30

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ:

- Развијање интраперсоналних и интерперсоналних способности и животних вјештина код ученика (реалне слике о себи, самопоштовања, препознавање властитих и туђих емоција, управљање емоцијама и односима, емпатичке и асертивне комуникација, толеранције, поштовања, уважавања, критичког мишљења, личне и друштвене одговорности и продуктивности, кооперативност, пријатељства, духовности и др.) у циљу хуманизације односа у школи и друштву.
- Развијање способности и вјештина адекватних емоционално-социјалних облика понашања и реаговања ученика у циљу стварања сигурног школског али и ширег друштвеног окружења (како физичког тако и виртуалног).
- Развијање способности уочавања актуелних тема/проблема у школском колективу и друштвеној заједници, те конструктивног и прихватљивог рјешавања проблема.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА:

Наставне области и теме	Број часова у току године
Област 1: Хуманост Тема 1: Реална слика о себи - хуманије друштво Тема 2: Емпатија и хуманост Тема 3: Ненасилна комуникација и пријатељство	30
Област 2: Безбједност у школи и друштвеној заједници Тема 1: Школа и друштвена заједница као безбједно окружење Тема 2: Породица - сигурна лука Тема 3: Безбједност у виртуалном окружењу	
Област 3: Хуманост и безбједност на дјелу Тема 1: Бити хуман и безбједан	

Исходи учења	Садржаји програма	Примјена научног
Област 1: Хуманост		
<p>Очекивани исходи (жељени резултати)</p> <p>Ученик је способан/ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује и опише своје карактеристике (физички изглед и способности, расположења, знања, умијећа, вјештине, жеље, интересовања и намјере); • описује своје позитивне и негативне особине, успјехе и неуспјехе; • објасни своје могућности и ограничења, предности, недостатке, мишљења и друго; • прихвата ставове и мишљења других о себи; • објасни шта би желио, могао и требао бити, као и оно што би за то требао имати; • реално позитивно и негативно процјењује и вреднује себе; • прихвата себе онаквим какав заиста јесте с тежњом ка развоју и напредовању. 	<p>Тема 1: Реална слика о себи - хуманије друштво</p> <ul style="list-style-type: none"> • То сам ја! (Мој идентитет). • Ја у очима других. • Шта могу постати и бити? • А, какав сам заправо ја? („Како да процјењујем себе“). 	<ul style="list-style-type: none"> • Зна своје карактеристике и особине, као и способности, могућности и ограничења у конкретним школским и животним ситуацијама и околностима (нпр. зна да ли може или не да одговори реалним и оправданим захтјевима и очекивањима других особа). • Користи се знањем о себи у односима са другим особама. • Уочава како га други виде и доживљавају. • Прихвата ставове и мишљења других о себи на емоционално и социјално адекватан начин у конкретним школским и друштвеним околностима. • Реално процјењује какав је, те шта би могао и треба бити, као и знања,

		<p>вјештине, способности и особине за које мисли да би требао имати (нпр. знања, вјештине, способности, дужности, обавезе и одговорности).</p>
<p>Ученик је способан/ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препознаје, именује и изражава властите емоције и доживљаје; • препознаје, именује и процјењује емоције и доживљаје друге особе; • објасни шта је емпатија и зашто је важно знати разумијети друге; • саучествује у емоцијама и доживљајима других (нпр. радује, тугује); • разумије животне околности код других особа; • привремено се ставља у улогу друге особе; • заузима дистанцу у односу на догађаје, особе или емоције (помјерање од симпатије до емпатије); • саопштава другој особи утисак о њеним емоцијама и доживљајима; • се са поштовањем односи према вршњацима и одраслим особама; 	<p>Тема 2: Емпатија и хуманост</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наше емоције и доживљаји. • Ја у твојим ципелама. • Богатство је у различитости. • Уважавам те и поштујем таквог какав јеси. • Подршка и помоћ другима. 	<ul style="list-style-type: none"> • У свакодневним ситуацијама изражава способност активног интересовања за друге, њихове потребе и бриге. • Саосјећање, односно учествовање у осјећањима другог. • Разумијевање, уважавање и подржавање задовољења индивидуалних потреба других (нпр. развојних, емоционалних, социјалних и других). • Испољава могућност посматрања друге особе с њене тачке гледишта. • У конкретним ситуацијама показује подршку и пружа помоћ другим и другачијим од себе

<ul style="list-style-type: none"> • препознаје бриге, проблеме, страхове, тегобе и остала емотивна стања друге особе; • користи мимику, изражајност, гестове, контролисане додире и глас при изражавању емоција; • се понаша флексибилно у разним ситуацијама; • поштује живот (као основну вриједност) друге особе; • помогне другој особи у духовном, психичком и физичком смислу; • брине за добробит појединца и групе. 		<p>(духовна, емоционална, социјална, интелектуална, физичка, здравствена).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Испољи жељу и спремност да помогне особама у стању било какве потребе.
<p>Ученик је способан/ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пажљиво, са уважавањем и поштовањем, прати садржај излагања других; • разликује прихватљиве и неприхватљиве облике понашања; • слободно, одлучно и јасно износе своје мисли, ставове, осјећања, доживљаје, очекивања, потребе, страхове и тежње; • преузима одговорност за своје поступке, рад али и нерад, • објасни ненасилне облике рјешавања неспоразума и конфликтних ситуација; • на адекватан начин изражава властити став и 	<p>Тема 3: Ненасилна комуникација и пријатељство</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Претворио сам се у уво“. • Асертивна комуникација. • „ЈА“ поруке. • Сарадња и дружење. 	<p>У различитом друштвеном окружењу, околностима и социјалним контактима (нпр. у новој средини, током преласка у другу основну школу, пресељења, новог друштва, спортским сусретима, слободним/ ваннаставним активностима и друго):</p> <ul style="list-style-type: none"> • опажа и закључује шта се стварно догађа у конкретној ситуацији, односно што то други говоре или чине (нпр. без икакве процјене или осуде једноставно саопштава да ли то што други раде и говоре њему одговара или не);

<p>мишљење иако се разликују од других и/или већине;</p> <ul style="list-style-type: none"> • сарађује и дружи се са другим и другачијим од себе како би остварио заједничке циљеве и задатке; • његује и одржава пријатељске односе који нису засновани на личним интересима; • покаже толеранцију, пажњу и љубав. 		<ul style="list-style-type: none"> • саопштава како се осјећа док посматра конкретан догађај или слуша ријечи друге особе (нпр. једноставно и смјело говори да ли је повријеђен, уплашен, срећан, задовољан, изнервиран, збуњен, разочаран и слично); • изражава своје потребе које су повезане са осјећањима које је препознао у току комуникације са другима; • молбом изражава шта жели од друге особе а што би обогатило или учинило љепшим и лакшим његов живот као и међусобну комуникацију; • на адекватан и прихватљив начин рјешава неспоразуме и конфликтне ситуације; • критички сагледава и вреднују и себе и друге, те сходно томе прашта и ради на побољшању међусобних односа.
--	--	--

Област 2: Безбједност у школи и друштвеној заједници

<p>Ученик је способен/ ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни важност здравог начина живота и потребу чувања сопственог здравља и живота; • наведе врсте лоших поступка и намјера дјецe (са елементима психичког, физичког и сексуалног узнемиравања и злостављања); • храбро, одлучно и одговорно одбија понуде и принуде да прослиједи, транспортује и употребљава дуванске производе, наркотике, алкохол и друга опојна средства и материје које стварају зависност (нпр. таблете), као и убојита средства и оружје; • храбро, одлучно и одговорно одбија да са познатим али и непознатим особама психички и физички узнемирава, малтретира и злоставља друге особе (како у реалном тако и у виртуалном окружењу); • наведе коме и на који начин може да се обрати за помоћ и заштиту живота, како свог тако и других особа; • идентификује активности које могу допринијети смањењу нивоа ризика за поједине врсте опасности; 	<p>Тема 1: Школа и друштвена заједница као безбједно окружење</p> <ul style="list-style-type: none"> • Здрави и нездрави стилови живота дјецe и одраслих у школском и друштвеном окружењу. • Реци НЕ - заштити се. • Помоћ правих пријатеља. • Ванредне ситуације и временске непогоде у непосредној друштвеној заједници (поплаве, пожари, земљотреси и друго). 	<p>У оквиру играња улога, дебата и округлих столова аргументовано:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образлаже важност здравог начина живота и потребу чувања сопственог здравља и живота; • наводи поступке на основу којих закључује какве су намјере (лоше/добре) дјецe и одраслих према њему и другима (нпр. да ли садрже елементе психичког, физичког и сексуалног узнемиравања и злостављања). • Одбија понуду и принуду пријатеља, познаника и непознатих лица да прослиједи, транспортује и употребљава: дуванске производе, наркотике, алкохол и друга опојна средства и материје које стварају зависност (нпр. таблете), као и убојита средства и оружје (хладно и ватрено). • Одбија понуду и принуду да позната али и непозната лица
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> се придржава постављених упозорења у школском простору и ван школе током ванредних ситуација. 		<p>психички (нпр. вријеђа, понижава, осуђује, исмијава, игнорише, одбацује) и физички (наноси физички бол, лишава слободе кретања и слично) узнемирава, малтретира и злоставља (како у реалном тако и у виртуалном окружењу).</p> <ul style="list-style-type: none"> Демонстрира адекватне начине (за конкретне ситуације) тражења заштите и помоћи (како за себе тако и за друге) од стране надлежних лица и институција, као и особа од повјерења (нпр. <i>1. Кориштењем СОС телефона и Плавог телефона; 2. Обраћањем родитељима, радницима школе, полицијским службеницима у школи, на улици и полицијској станици, затим Центру за социјални рад, Хитној помоћи, Цивилној заштити, канцеларији Омбудсмена за</i>
---	--	---

		<i>дјечија права и другим).</i>
<p>Ученик је способан/ ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведе основне породичне вриједности (љубав, пажња, разумијевање, искреност, повјерење, брижност, одговорност, посвећеност и друго); • наведе врсте и облике занемаривања и насиља у породици; • објасни коме и како може да пријави насиље и занемаривање и у породици. • наведе могуће опасности од оружја. 	<p>Тема 2: Породица - сигурна лука</p> <ul style="list-style-type: none"> • Љубав - темељ здраве породице. • Рецимо НЕ насиљу и занемаривању у породици. • Опасности од оружја у породичном и друштвеном окружењу. 	<p>У оквиру играња улога, дебата и округлих столова:</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано образлаже и представља/симулира начине (не)успјешне комуникације и (не)квалитетних породичних односа (за конкретне ситуације); • саопштава и демонстрира адекватне начине реаговања у случају присутности (или по сазнању да постоји) занемаривања и насиља у породици, те пријављивања истог; • аргументовано износи своје мишљење зашто се са оружјем у кући и друштвеном окружењу „не игра“.
<p>Ученик је способан/ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни правилно и неприхватљиво понашање у виртуалном окружењу; • подеси приватност на властитим дигиталним профилима; 	<p>Тема 3: Безбједност у виртуалном окружењу</p> <ul style="list-style-type: none"> • Правилно и неприхватљиво понашање у виртуалном окружењу. • Облици насиља у виртуалном 	<ul style="list-style-type: none"> • Аргументовано излаже шта су то правилни а шта неприхватљиви облици понашања у виртуалном окружењу. • У складу са узрастом, успјешно

<ul style="list-style-type: none"> • укаже другима и исправно поступи на потенцијално нарушавање њихове приватности у виртуалном окружењу; • препозна облике насиља у виртуалном окружењу и да на правиан начин реагује на виртуалне уцјене; • објасни коме и како може да пријави нарушену приватност, неприхватљиво понашање и насиље у дигиталном окружењу. 	<p>свијету (<i>Крађа профила, Cyberbullying, Grooming, Sexting, Sextortion, Live stream, Хејмерске групе</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заштита приватности и личне егзистенције у виртуалном окружењу. • Солидарност - заштита егзистенције других у виртуалном окружењу. 	<p>подешава приватност у дигиталном окружењу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Афирмативно се понаша на друштвеним мрежама током виртуалне егзистенције. • Врши интравршњачки утицај о безбједној и афирмативној виртуалној егзистенцији. • Одлучно и смјело пријављује нарушену приватност, недопуштено, ризично и штетно понашање у виртуалном окружењу.
---	---	---

Област 3: Хуманост и безбједност на дјелу

<p>Ученик је способан/ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предлаже и осмишљава, у сарадњи са осталим ученицима, пројекат који ће допринијети афирмисању хуманости и безбједности у непосредном окружењу; • прави заједнички план активности; • активно учествује у реализацији планираних активности; 	<p>Тема 1: Бити хуман и безбједан</p> <ul style="list-style-type: none"> • Израда пројекта (Нпр. Могући назив пројекта „(П) остани хуман“ и/или „(П)остани безбједан“) • Реализација пројекта • Евалуација пројекта 	<ul style="list-style-type: none"> • Реализација конкретног пројекта из области хуманости и безбједности: • <i>избор проблема који ће се рјешавати;</i> • <i>договор о начину реализације;</i> • <i>план активности;</i> • <i>праћење реализације;</i> • <i>анализа постигнутих резултата (шта смо</i>
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • прати и биљежи реализацију пројектних активности; • уочава ефекте реализованих активности; • предлаже, прави план и одлучује о учешћу у хуманитарним и добровољним акцијама; • предлаже и прави план мјера за унапређење безбједности у свом окружењу. 		<p><i>учинили, на који начин смо допринијели афирмисању хуманости и безбједности и слично).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Планирање, организација и реализација хуманитарне акције и/или акције која се односи на побољшање стања безбједности у окружењу (школи, игралиштима у локалној заједници и друго).
---	--	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

Факултативна настава *Хуманост и безбједност* је посебан облик наставе који се организује за ученике деветог разреда основне школе. Овај облик наставе се организује за ученике који исказују посебна интересовања за одређене области и садржаје, који нису увијек дио редовних наставних програма, али који могу бити дијелом усклађени са редовним програмима појединих наставних предмета. Програми факултативне наставе могу обухватити и посебне област које су релативно аутономне у односу на редовне наставне програме.

Ученици факултативну наставу похађају на добровољној основи, што значи да су претходно упознати са садржајем програма *Хуманост и безбједност* и начином реализације, те да су се добровољно определијелили за његово изучавање. Ученик који жели похађати факултативну наставу *Хуманост и безбједност* преузима одговорност њеног континуираног похађања за школску/наставну годину.

С друге стране, наставник има одговорност да факултативну наставу организује на интересантан и занимљив начин, прилагођен узрасту ученика треће тријаде (девети разред), али и ученика појединачно, како ученици који су на почетку исказали интерес за наведене садржај, не би изгубили интересовање током реализације програма факултативне наставе.

Реализација програма факултативне наставе се организује током наставне године, укупног **годишњег фонда од 30 часова**. О распореду броја часова током наставне седмице/мјесеца/године школа, у сарадњи са наставником који изводи овај вид наставе, сама доноси одлуку да ли ће ова факултативна настава бити заступљена са једним или више часова седмично/мјесечно, при чему ће водити рачуна о дневном и седмичном оптерећењу ученика. Није предложен оријентациони фонд часова за реализацију садржаја програма и остварење исхода учења у оквиру одређене наставне области, нити одређене наставне теме. Наставник може у складу са потребама и интересовањима ученика, али и у зависности од начина реализације, примијењених облика, метода и техника рада, те у складу са условима и могућностима школе, да планирана колико времена тј. наставних часова ће бити потребно да ученици остваре исходе учења и да се реализују одређене теме и садржаји програма. Наставни часови који буду изискивали истраживачки рад на пројектима, неће изискивати строго конструисан распоред часова овог факултативног предмета, те ће се, према специфичним потребама одјелења и избора истраживачког проблема/пројекта, ученици састајати можда једном у двије седмице, или три, а можда више пута у току једне седмице.

Факултативна настава под називом *Хуманост и безбједност* бави се питањима из области хуманости и безбједности дјецe, али из угла развоја интраперсоналних и интерперсоналних способности и животних вјештина код ученика које су им потребне за стварање сигурног школског али и ширег друштвеног окружења (како физичког тако и виртуалног) како за себе тако и за друге особе. Осмишљен је и да оснажи дјецу и њихову потребу за сигурношћу, да онај

који се осјећа сигурним, остане на том правцу и даље јача своје компетенције, а онај ко има осјећај да му је потреба за сигурношћу на било који начин нарушена, да постане сигурнији уз развој способности и вјештина које су му потребне за то.

Циљ ове факултативне наставе је да ученици на занимљив и креативан начин овладају способностима, вјештинама емпатије, толеранције, асертивне комуникације, управљања емоцијама, тимског рада, те да кроз истраживачки рад подстичу развој вјештина изградње односа, друштвене одговорности, критичког мишљења и функционалних знања.

Програм факултативне наставе *Хуманост и безбједност* осмишљен је на начин да обухвата три области: *Хуманост, Безбједност у школи и друштвеној заједници*, те *Хуманости и безбједност на дјелу*. У оквиру сваке области дефинисане су теме, исходи учења (очекивани исходи тј. жељени резултати које ученици требају остварити), садржаји програма, те смјернице о могућој примјени наученог.

У оквиру области *Хуманост* дефинисане су **три теме**: *Реална слика о себи - хуманије друштво, Емпатија и хуманост*, те *Ненасилна комуникација и пријатељство*. Остварење исхода учења из области **Безбједност у школи и друштвеној заједници** предвиђено је кроз реализацију садржаја у оквиру слjedeће **три теме**: *Школа и друштвена заједница као безбједно окружење, Породица - сигурна лука и Безбједност у виртуалном окружењу*. У области *Хуманост и безбједност на дјелу* предвиђена је **једна тема**: *Буди хуман и безбједан*.

Наставни програм *Хуманост и безбједност* обухвата теме и садржаје који омогућавају самосталан ученички истраживачки рад и активно партиципирање у животу и раду у школи и ван ње. При реализацији факултативне наставе потребно је да наставник код ученика развија интересовање за прикупљање информација путем истраживачког рада како би ученици формирали позитиван став према стицању знања, вјештина и навика, те препознали важност коришћења усвојених информација, како за лични живот, тако и за допринос друштвеној заједници. Пожељно је примјењивати наставне методе и технике које омогућавају посматрање, постављање претпоставки, уочавање, праћење, биљежење, закључивање, примјену електронских медија и дигитализованих садржаја, те практичну реализацију у активностима које то дозвољавају.

Приликом планирања реализације наставног процеса ове факултативне наставе акценат треба да буде на примјени савремених модела наставе (индивидуализоване, егземпларне, пројектне, проблемске, тимске и др.) који у свом основу подстичу искуствено, истраживачко и интерактивно учење, а све са циљем развијања функционалних знања, вјештина и способности ученика. При конкретной реализацији програма факултативне наставе предлаже се слjedeће:

- усмјеравање ученика на различите изворе знања (књиге, новински чланци и исјечци, летописи, библиотеке, електронски медији...);
- примјењивати ванучионичку наставу, демонстрацију и истраживачко учење кроз практични индивидуални и групни рад ученика;

- организовање посјета установама/институцијама, различитим удружењима који им могу пружити битне информације;
- прикупљање информација и њихова презентација/представљање путем различитих дидактичких материјала и помагала као што су: панои, портфолио (збирка радова и информација), презентације, “lap book” (lap book је фасцикла у којој су пажљиво организовани и упаковани материјали за рад, то је спој цртежа, прича, дијаграма, графикона, временских трака, те на креативан и интерактиван начин приказује садржаје које су ученици учили);
- представљање остварених исхода учења и реализације садржаја програма факултативне наставе може бити и кроз израду аудио и видео записа, кратких едукативних филмова од стране самих ученика, а све са циљем развијања нулте толеранције на насиље у школама и изван њих. Јавне презентације/представљања, зависно од теме едукативног филма, могу бити организоване за друге ученике, родитеље ученика, запослене у школи или представнике локалне заједнице;
- организација предавања, посјета у сарадњи са стручним лицима и надлежним институцијама;
- организовање тематских изложби ученичких радова у простору школе или изван њега.

Пожељно је да након увођења ученика у сваку поједину тему, наставник пита ученике, на који начин желе да приступе датој теми. Можда ће то бити истраживачки рад, дебата, игра улога („улазак у туђе ципеле“), драматизација текста или скичеви који погодују датој теми, практична вјежбања поступака који доприносе развоју одређене вјештине (нпр. вјежбати „ЈА“ поруке), те радионичке активности тј. педагошко-психолошке радионице на дате теме.

За тему *Емпатија и хуманост* могу се реализовати радионице под називима: „Емпатија-разумијем те“, „Моје и твоје емоције“, „Немој ми се смијати“, „Како би се осјећао“ или „Да сам ја на твој мјесту“ и друге. Исто тако за тему *Ненасилна комуникација и пријатељство* неке од радионица могу бити: „Шта нам помаже да јачамо међусобне односе“ (Шта међуљудски однос подразумијева и шта су лажна пријатељства?), „Различити смо-шта то заправо значи“, „Усамљеност - како да склопим ново пријатељство?“ и друге.

Одабрани начин рада треба да омогући подстицање развоја способности и вјештина адекватног начина реаговања у одређеним животним ситуацијама и околностима.

Програм је замишљен и да, нарочито у дијелу о безбиједности, укључи едуковане полицијске службенике, те посјету ученика одређеним институцијама, како би исходи овако датог програма изашао из оквира школе у друштвену заједницу и живот уопште. Све ово доприноси развоју животних вјештина и компетенција, а јача потребу за сигурношћу која је јасно описана Масловљевом хијерархијом потреба. Приликом посјета МУП-у и Центру за социјални рад ученици ће моћи да се упознају и са: улогом полиције и социјалних служби у превенцији насиља (надлежности и поступања према младима), правима пријавиоца насиља, али и о

васпитним препорукама и кривичним санкцијама које се предузимају према малолетницима, као и разликовању васпитних препорука и кривичних санкција.

У оквиру теме *Безбједност у виртуалном окружењу* приликом реализације садржаја Облици насиља у виртуалном свијету (*Крађа профила, Cyberbullying, Grooming, Sexting, Sextortion, Live stream, Хејтерске групе*) обавезно користити краткометражни едукативни филм „Реци НЕ“ МУП-а Републике Српске (<https://mup.vladars.net/index.php?vijest=vtk&vrsta=reciNe>).

Наставник треба да посједује, поред одређених компетенција и обучености и особине личности које се нарочито траже овако специфично датим програмом (емпатију, толеранцију, хуманост, вјештине ненасилне комуникације...) јер личним примјером најбоље говоримо.

Наставник треба да код ученика подстиче и развија способности и вјештине коришћења различитих извора информација те њихово критичко вредновање како би развили вјештине учења, како у индивидуалном тако и у тимском и групном раду. Поред тога активности ученика требају бити усмјерене на практичну примјену стечених знања како би се развило функционално знање и освијестила употребна вриједност стечених знања и вјештина.

Наставници/реализатори програма могу да се ослањају на доступну литературу/приручнике које је Републички педагошки завод у претходним годинама креирао/осмислио за наставнике основних школа, али и другу литературу коју одјељењске старјешине користе за реализацију садржаја програма *Васпитног рада у одјељењској заједници*. Предлажемо коришћење приручника за наставнике *Одјељењски старјешина и васпитни рад у одјељењској заједници*, посебно трећи дио наведеног приручника *Васпитни рад у одјељењима треће тријаде*. У наведеном приручнику наставницима су на располагању модели радионица које могу користити приликом припреме активности и реализације садржаја програма факултативне наставе *Хуманост и безбједност*. Препорука је да се у раду користе и:

- Радионице „Учим живот“ Бранкице Радоњић (Бања Лука 2021.) које су базиране на развоју животних вјештина;
- „Учионица без насилништва“ – (2002) Београд, Креативни центар;
- Приручник за наставнике о превенцији насиља које укључује дјецу, 1. издање, (2010) Бања Лука, Републички педагошки завод Републике Српске;
- „Желим сигурно дјетињство“ – приручник за едукацију о сигурности дјеце на интернету. Здравом да сте (2018);
- „Социјализација с правом за безбједносну културу“ – (2022) Бања Лука – РН international у сарадњи са МУП РС и РПЗ РС;
- *Festina lente*, Збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно-образовном систему, Бања Лука 2020;
- Слика о себи - оквир за оснаживање ученика, Наставно-клинички центар едукацијско-реhabилитацијског факултета, 2020. године;

- Приручник за наставнике основних школа Републике Српске *Здрави животни стилови*, Бања Лука, јануар 2023. године (Министарство просвјете и културе Републике Српске и Републички педагошки завод Републике Српске);
- <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=vtk&vrsta=reciNe>.

И још неки наслови корисне литературе:

- Malešević, Z. (2014). Vršnjačko nasilje među učenicima s obzirom na lokacijsku odrednicu škole. *Obrazovna tehnologija br. 4/2014*, str. 379–390.
- Mandić, P., Tanacković, J. S. i Tanacković, J. D. (1984). *Učeničeva slika o sebi i vaspitni rad u školi. (I izdanje)*. Sarajevo: Svjetlost, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Miljković, D. i Rijavec, M. (2001). Razgovori sa zrcalom. Zagreb: IEP.
- Perović, S. (2010). Slika o sebi. *Obrazovna tehnologija br. 2–3/2010*, str. 177–186.
- Станковић, Т. (2001). Утицај групе на развој емоционалне и социјалне компетенције. *Интерактивно учење III*. (стр. 183–221). Бања Лука: Удружење наставника – ТТЦ.
- Станојевић, М. и Митић, Љ. (2015). Кооперативно учење – пут до самоактуелизације ученика као основе и циљ васпитања *Зборник радова са научног скупа Наука и слобода књ. 9, том 2/2*, стр. 791–811.
- Trbara, T. (2014). Slika o sebi kod učenika srednje škole. Diplomski rad. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakulte . Sajt: <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:786/preview>
- Džaferović, M. (2011). Značaj primene nenasilne komunikacije u okviru vršnjačkih grupa. *Obrazovna tehnologija br. 4/2011*, str. 401– 412.
- Slunjski, I. (2006). *Altruizam, emocionalna empatija i samopoštovanje kod studenata humanističkog i nehumanističkog usmjerenja*. Sajt: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/82/1/IvanaSlunjski.pdf>

Препоруке за рад са родитељима

Прије и/или после идентификације/анкетирања ученика, потребно је организовати родитељске састанке у свим одјељењима деветог разреда на којима ће наставник и/или одјељењски старјешина представити факултативни програм *Хуманости безбједност* родитељима/старатељима ученика. Такође, на Савјету родитеља, директор школе или лице које он задужи, потребно је да упозна чланове Савјета родитеља о програму факултативне наставе, те представи значај факултативног програма и начин рада. Родитељи/старатељи ученика треба да приме јасну поруку везану за циљ и важност факултативног програма *Хуманост и безбједност*, те да и личним приједлозима и залагањима освијесте своје могуће партиципирање у реализацији овог програма, тамо гдје је то могуће, тамо гдје се укаже потреба и у складу са занимањем родитеља.

У другом полугодишту, у договору са представницима друштвене заједнице и ресурсима којима заједница располаже, преко мултисекторских тимова, Центра јавне безбједности, Центра цивилне заштите и других институција, потребно је осмислити план и временску динамику предавања или радионице за родитеље која ће укључивати стручњака ван школе, а који би у школском окружењу реализовао најмање једно предавање или радионицу из области хуманост и безбједност.

Сугеришемо да родитељима/старатељима ученика наставник и/или одјељењски старјешина предочи програм факултативне наставе на начин који је дат у дидактичким упутствима и препорукама:

„Ученици факултативну наставу похађају на добровољној основи, што значи да су претходно упознати са садржајем програма *Хуманост и безбједност* и начином реализације, те да су се добровољно определијелили за његово изучавање. Ученик који жели похађати факултативну наставу *Хуманост и безбједност* преузима одговорност њеног континуираног похађања за школску/наставну годину.

Програм факултативне наставе *Хуманост и безбједност* осмишљен је на начин да обухвата три области: *Хуманост, Безбједност у школи и друштвеној заједници*, те *Хуманости и безбједност на дјелу*. У оквиру сваке области дефинисане су теме, исходи учења (оčekивани исходи тј. жељени резултати које ученици требају остварити), садржаји програма, те смјернице о могућој примјени наученог.

У оквиру области *Хуманост* дефинисане су **три теме**: *Реална слика о себи - хуманије друштво, Емпатија и хуманост*, те *Ненасилна комуникација и пријатељство*. Остварење исхода учења из области **Безбједност у школи и друштвеној заједници** предвиђено је кроз реализацију садржаја у оквиру сљедеће **три теме**: *Школа и друштвена заједница као безбједно окружење, Породица - сигурна лука и Безбједност у виртуалном окружењу*. У области *Хуманост и безбједност на дјелу* предвиђена је **једна тема**: *Буди хуман и безбједан*.

Општи и посебни циљеви:

- Развијање интраперсоналних и интерперсоналних способности и животних вјештина код ученика (реалне слике о себи, самопоштовања, препознавање властитих и туђих емоција, управљање емоцијама и односима, емпатичке и асертивне комуникација, толеранције, поштовања, уважавања, критичког мишљења, личне и друштвене одговорности и продуктивности, кооперативност, пријатељства, духовности и др.) у циљу хуманизације односа у школи и друштву.
- Развијање способности и вјештина адекватних емоционално-социјалних облика понашања и реаговања ученика у циљу стварања сигурног школског али и ширег друштвеног окружења (како физичког тако и виртуалног).

- Развијање способности уочавања актуелних тема/проблема у школском колективу и друштвеној заједници, те конструктивног и прихватљивог рјешавања проблема.

На родитељском састанку потребно је родитељима подијелити образац *Сагласности за изучавање факултативне наставе*. Родитељи попуњене *Сагласности* достављају најкасније два радна дана након одржаног састанка. Наставници чувају сагласности до краја школске године.

Назив школе:

Мјесто:

Датум:

САГЛАСНОСТ

Ја, _____ родитељ/старатељ ученика _____ који похађа _____ разред и одјељење, сагласан сам да моје дијете похађа факултативну наставу „*Хуманост и безбједност*“ у школској 2023/24. години.

Потпис родитеља/старатеља: _____